

VITIDLÖS VISDOM

SVENSK TEOSOFISK TIDSKRIFT NR 1 - 2025

Anna Cassel, aug 1910, olja på duk.

Korsets symbolik i *Anna Cassels konst*

av Birgit Schlyter

Anna Cassel (1860-1937) var medlem i Teosofiska Samfundet 1904-1915. Den perioden sammanföll med en ny formativ fas i hennes konstnärskap. Efter studier vid Konstakademien i Stockholm 1880-1886 hade hon under ett par decennier arbetat huvudsakligen som landskapsmålare. Nu var hon i färd med att utveckla ett eget bildspråk där hon tycks ha velat jämka samman sin kristna tro med en livsåskådning oberoende av dogmatiska gränser. Från den tiden och livet ut kom hennes konst att präglas av spiritualism och visioner.

Anna Cassel,
april 1915,
akvarell
på papper.

Det är känt att Anna Cassel och den spiritualistiska krets hon ingick i vid sina sammankomster läste ur verk av Helena Blavatsky. Med all sannolikhet var de också väl bekanta med Annie Besant.

Hennes texter om esoterisk kristendom och korsets symbolik kan ha varit en inspirationskälla för Anna Cassel.

Som teosof erkände Besant den historiske – “jordiske” – Jesus. Samtidigt hävdade hon att denne hade sin motsvarighet i en mytisk, evig Kristus, som i varje ögonblick kan uppenbara sig för att ingjuta andlighet och kärlek i människor.

Korsfästelsen tolkade Annie Besant, enligt ett citat i boken *The Folly of the Cross: The Passion of Christ in Theology and the Arts in Early Modernity* (2018) av Richard Viladesau (s. 248), som andens seger över det materiella: “Through dying on it [= korset], spirit is able to fill matter with life.”

Liknande tankar om korset som materia i motsats till något andligt kan ha föresvävat Anna Cassel. Den 24 augusti 1910 noterar hon ett meddelande från andevärlden om att “[k]orset är mörkt och allvarligt, en bild av jorden och utvecklingen i universum.”

Något liv som släcks på korset är det inte tal om. I stället uppmanas Anna att bege sig till berget för att skåda och återge en bild av rosen, vilken står för “den tålga, rena, uppoffrande kärleken, som förbinder allt”.

Var rosen befinner sig i förhållande till korset framgår inte av den nedtecknade instruktionen, men för Anna är allting klart. Samma dag målar hon kors med en ros "i bländande hvithet och gyllene glans", som andarna hade beskrivit den:

Anna Cassel,
aug 1910,
olja på duk.

Den rena, ädla rosen figurerar flitigt i Annas uppteckningar från de seanser hon deltog i. Likaså talas det om ett uppdrag som Anna fått från andevärlden, och det långt tidigare än 1910, då hon målade sina roskors. Anna skulle "tälja", dvs. förtälja eller berätta, rosens saga. Men vad var det hon skulle göra – måla eller skriva – och för vilket ändamål? Skulle sagan vara del av en religiös ritual – bön eller dylikt – eller en berättelse om det mänskliga livet och dess innersta mening? Den frågan har förblivit outredd.

Klart är dock att det rörde sig om något som Anna hade hört andarna påtala redan under de första åren av hennes medlemskap i Teosofiska Samfundet. Hösten 1906 strömmar meddelanden in från andarna. Den 31 augusti aviseras gåvan

"Rosenkransens bild av livvets saga", och den 19 september får Anna (a.) höra:

... Må du a. som vi vilja bearbeta under ännu en tid leva så att vi kunna använda din röst för att tolka rosenkransens saga som är kärlekens liv. Rosens saga är det vi egentligen mena, men vi säga nu rosenkransen, ty därmed mena vi o ledarna även det brödraskap som rosen står i deras dagliga betraktelse av.

Mot slutet av tiden som medlem i Teosofiska Samfundet skapar Anna Cassel mer traditionella korsfästelsescener. Men någon konventionell Kristus-bild är det ändå inte. I stället för en döende man med resignerat huvud ser man en smäcker gestalt utan törnekrona med huvudet upprätt eller lätt böjt i en anda av vila och kontemplation:

Anna Cassel,
1915,
akvarell på
papper.

I vissa målningar bildar personen i sig själv ett än tydligare kors med armarna vinkelrätt ut från resten av kroppen. Ibland finns inget annat än ett sådant "människo"-kors med en naken, i det närmaste könslös, androgyn varelse:

Anna Cassel,
1915, olja på
duk.

De geometriska figurer som vi ser tillsammans med korset eller det korsfästa (ros, människa etc.) förstärker budskapet. Den slutna cirkellinjen är en enkel, avskalad symbol för det oändliga, vilket inte har någon början eller slut och därmed blir "alltet". Ett inringat kors kan, som i fornegyptisk mytologi, symbolisera solen och dess livgivande kraft:

Anna Cassel,
april 1915,
akvarell på
papper

Triangeln är en lika enkel och talande symbol för treenigheter av olika slag. Förutom kristendomens gud-son-helig ande kan det för Anna Cassel och hennes krets också ha stått för det androgyna perspektivet: åtskilda i var sin ände av triangelns tredje sida förenas de två egenskaperna

manligt-kvinnligt i den spets där de båda andra sidorna möts. Eller så kunde triangeln vara en allegori över människolivet: en tillvaro innesluten i en triangulär boning (pyramid) och åskådliggjord i form av en öppen famn eller – mer abstrakt – begreppen tro, hopp och kärlek.

Anna Cassel,
1915, olja
på duk.

Anna Cassel,
maj 1915,
akvarell på
papper.

Citaten från andevärlden är hämtade ur Anna Cassels egna anteckningsböcker bevarade i original hos Antroposofiska Sällskapet i Järna, söder om Stockholm. Bilderna återfinns i Anna Cassel: The Saga of the Rose, det första enskilda bildverket över Anna Cassels visionära konst publicerat 2023 (Stockholm). ●